

ko skuša na isti imenovalec spraviti (ideološko, interesno, literarnopragmatično) tako različne pojave, kot so konformizem »borčevske« generacije in (navidezni?) nekonformizem mlajših generacij (spet tako različnih hipijev, novolevičarjev itd.), ali pa literaturo B. Zupančiča in »ludizem« F. Rudolfa, da o E. Filipčiču niti ne govorimo. V dinamiki literarnega življenja bi moral nujno upoštevati različne kulturne modele, kot so tradicionalna institucija umetnosti oziroma kulture (s pripadajočo ideologijo oz. infrastrukturo), pojav kontrakulture, množične kulture itd., kar vse priča o drugačni stratifikaciji družbe, kot jo skozi (sicer vseskozi problematizirano) optiko teorije intelektualskih elit skuša naslikati Taras Kermauner.

Tu je mogoče le skicirati, o čem še razpravlja Kermauner v *Družbeni razvezi*. V prvem delu raziskuje odnos srednjestojstva do zgodovine, ob tem zelo zanimivo obdela problematiko povojnega zgodovinskega romana, njegove socialne funkcije v primerjavi s tradicionalnim (predvojnim) zgodovinskim romanom, skuša opredeliti (zvrstno oz. klasifikacijsko) tovrstna besedila, ob romanih Ingoliča, Miheličeve, Kavčiča, Jančarja idr. ugotavlja bodisi obnavljanje bodisi inoviranje modela, ustavlja se pri njihovi umetniškosti ali trivialnosti itd. Ob romanih M. Kranjca, Kozaka, Potrča, Kosmača, M. Mihelič, M. Malenšek, Zupančiča, Grabeljška, Koprivca, Zupana, Hienga, Kovačiča, Božiča in Šeliga nato analizira razvoj odnosa družbe in posameznika od »naturne« povezanosti, prek spora posameznika z družbo-politiko kot »usodo« do izgube tako družbe kot posameznika v »reizmu«. V naslednjem eseju se zavzame še za nujnost in plodnost koeksistence tradicionalne in inovativne smeri v povojni slovenski pripovedni prozi.

Drugi del že zavzemajo bolj »klasične« kermannerjevske interpretacije romanov M. Kranjca in V. Zupana ter M. Slane in F. Rudolfa, le da je v njih še večji literarnozgodovinski delež kot proti koncu knjige. Tretji del uvaja osebnoizpovedna polemika z Rebulovim Divjim golobom, ki jo nadaljuje s svojim videnjem Cankarja (ob Slodnjakovem Tujcu), ob Rožančevi Ljubezni se med drugim pokaže Kermaunerjevo odklanjanje »znatrajtekstualnega« hipermodernizma, končuje pa ga z interpretacijama Hiengovega Orfeja ter Obnebja metuljev. Zadnji, četrti del je najbolj (včasih že, kot avtor sam priznava, »spakljivo«) literaren, čeprav le v zaključnih študijah o Snojevem Jožefu in Ruplovi Družinski zvezi, sicer pa se ukvarja še s Šeligom, Božičem, Zagoričnikom v bolj standardnih interpretacijah.

Knjiga bo nepogrešljiva za vsakogar, kdor se ukvarja s sodobno slovensko pripovedno prozo ali pa jo samo ljubi.

Marko Juvan
Ljubljana

MAKEDONSKÉ FOLKLORNE PRIPOVEDI V SLOVENŠČINI

V zbirki Kondor za leto 1982 je izšel izbor makedonskih folklornih pripovedi v slovenščini z naslovom *Osla jahaš, osla iščeš*, s podnaslovom Makedonske ljudske pripovedke. Izbral jih je in jim spremno besedo napisal dr. Dragi Stefanija, ki skrbi za makedonščino na ljubljanski slavistiki. Delo je prevedla Nada Carevska.

Dragi Stefanija na kratko, a pregledno predstavi bistvene posebnosti makedonske slovstvene folklorne, v skladu s predmetom njegovega izbora je njegovo težišče seveda na pro-

zi. Pri tem ne ostaja strogo znotraj slovstvenih kriterijev, saj poudarja, da pripovedi niso »samo del ljudske proze« in »sestavni element književnosti naroda«, ampak »najznačilnejša izpoved kolektivnega duha« in »posebna oblika narodne zgodovine« (166). Nato razmejuje folklorno prozo od pesmi glede na naslovnika in jezik ter opozarja na različna izhodišča tudi pri zapisovanju makedonskega pripovednega izročila: medtem ko je npr. M. Cepenkov, eden najbolj zaslužnih Makedoncev za zbiranje njihove slovstvene folklo-re, zapisoval večinoma po spominu in je zato njegov osebni delež oblikovanja pri njej dokaj velik, so se drugi, kot so M. Miladinov, K. Šapkarev, S. Verkovič trudili zapisovati vsako slovstvenofolklorno enoto dobesedno, kar je bližje današnjemu znanstvenemu gledanju na ta tip besedne umetnosti.

V nadaljevanju D. Stefanija razkriva, kakšno usodo so doživljale objave zapisov makedonskih pripovedi, ko so se mukoma levile iz srbskega ali bolgarskega »varuštva«; sledi zgodovinski prikaz o zbiranju makedonske slovstvene folklo-re s težiščem obravnave na proznih vrstah in predstavitev dela najpomembnejših, že zgoraj omenjenih makedonskih zbiralcev ter podatki o izdajah slovstvenofolklornega gradiva v republiki Makedoniji znotraj SFRJ po letu 1945. Za slovenskega bralca je morda še posebno mikaven prerez zanimanja za makedonsko slovstveno folkloro pri Slovencih od prvih objav, ki jih je oskrbel S. Vraz, do današnjega dne.

Končno se D. Stefanija loti obravnave predmeta omenjenega izbora. Najprej na kratko označi nosilce makedonske slovstvene folklo-re, ki so v pričujočem primeru pripovedovalci. Premisleka vredna je ugotovitev, kako slovstvena folkloro v svojem naravnem okolju živi kot del družinskega izročila, saj so tudi zbiralci črpali svoje gradivo največ od svojih najbližjih sorodnikov. Stefanija ne zanemari niti procesa transformiranja makedonske slovstvene folklo-re v današnjih dneh in nastajanja njenih novih oblik ter njeno plodno povezavo z makedonsko književnostjo.

Po zagotovilih izbiralca so v omenjeni antologiji predstavljene vrhunske umetnine makedonske pripovedne slovstvene folklo-re, in sicer je štiriinosemdeset enot razvrščenih v šest skupin z naslovi: *Živalske, Fantastične, Realistične, Šaljive, Ukane, Legende in izročila*. Posebno skrb urednika dokazuje tudi dejstvo, da si znotraj naštetih skupin posamezne pripovedi sledijo po abecednem redu njihovih naslovov v slovenščini. Njegove poglobitve misli v zvezi z njimi so naslednje: Pripovedi o živalih so najstarejše, saj se motivno in miselno navezujejo na prve korake človeštva: na divjaštvo in totemizem in pričajo o nerazdružni zvezi človeka in njemu nujno potrebnih domačih živali. Fantastične govore o tem, kakšno življenje so si ljudje želeli; realistične so najbolj razširjena vrsta in zajemajo celotno življenje vseh kategorij ljudi od rojstva do smrti. Njihova glavna tema je delo, razmerje do njega in drugih konkretnih življenjskih razmer. Del teh so šaljive pripovedi z makedonskim Pavlihom – Zvitim Petrom in njegovim večnim nasprotnikom Nasredinom Hodžo, sicer pa kritizirajo predvsem nedelavnost.

Pozoren bralec bo morda opazil, da se dosledno izogibam ponoviti termin pripovedka, ki je sicer uporabljen v samem podnaslovu omenjene zbirke. Zakaj? Pojem pripoved je v pričujočem sobesedilu manj obvezujoč in s širšo pomensko ravnino, saj zajema tako pravljice, povedke (slovenska folkloristika namesto termina pripovedka že nekaj časa raje uporablja termin povedka), šale ipd. Razvrstitev gradiva obravnavane zbirke na živalske, fantastične, realistične in znotraj njih šaljive »makedonske ljudske pripovedke« kakor govori podnaslov, bralca res navaja na to, da gre za povedke, toda označba v spremni besedi, še bolj pa branje gradiva samega v teh razdelkih malo bolj poučenega sprejemalca spravlja v zadrego in stisko: ali ne gre za nesporazum. Klasična folkloristika, tudi na Slovenskem, je doslej govorila o živalskih, fantastičnih in realističnih ter šaljivih pravljicah, ne pa o povedkah. Le-te (ali po starem pripovedkel) je označevala kot zgodovinske, ai-tiološke, bajčne in legendne oz. na kratko bajke in legende. Termin legenda ima v opre-

delitvi D. Stefanije precej širšo pomensko vrednost kot v slovenščini, saj zajema vse našete vrste povedk vsaj po ustaljeni slovenski folkloristični tradiciji. Na kratko torej gre za tole: kar smo doslej označevali kot pravljica, je v obravnavani knjigi predstavljeno kot (pri)povedka, in tisto, kar smo včasih imeli za (pri)povedko, je tu imenovano legenda. Res so v strokovni literaturi precejšnje diskusije o razmejevanju posameznih žanrov slovstvene folklore, še posebej med pravljico in povedko, saj parametri zanj ne veljajo enkrat za vselej; tudi zato sem se tokrat raje oprijela termina pripoved, a tudi zato, ker me bega misel, ali ne gre za usoden nesporazum pri prevajanju. Vendar tega ne morem dokončno razrešiti, ker nimam pred sabo avtorjevega originalnega besedila, da bi se prepričala, kakšno terminologijo je uporabljal. Termin se ujema s pojmovanjem slovenske folkloristike in splošne rabe le v naslovu razdelka *Legende in izročila*, kolikor so v njem res zastopane legende, medtem ko so »izročila« verjetno slovenjena makedonska »predanija«. In to so slovenske povedke, ki so v omenjeni razdelek tudi res uvrščene.

Ali so se torej podobnim težavam zaradi srbohrvaške »pripov(ij)etke«, ki pomeni v slovenščini pravljico, predaja pa povedko, sedaj pridružile podobne nejasnosti in zmede tudi pri prevajanju iz makedonščine? Resnična škoda, saj je zbirka drugače skrbno urejena in besedila nadvse polno in jezikovno tekoče prevedena, tako da je njihovo branje pravi užitek.

Resnična škoda, saj je zbirka drugače skrbno urejena in tudi prevedena, branje besedil pa pravi užitek. Morda bi se kdo mogel spotakniti tudi ob misel o kolektivnem duhu, ki da ga izpoveduje (makedonska) slovstvena folklor, kar bi si lahko razlagal kot nepreseženo romantično razsežnost pri obravnavi predmeta, vendar nova iskanja pri teoretičnem podstavljanju slovstvene folklor dajejo omenjeni sintagmi novo vsebino (prim. Narodna umjetnost, 19, 1982, Zagreb, 139–150).

Marija Stanonik
Znanstvenoraziskovalni center SAZU v Ljubljani

Prejeli smo v oceno

Marjan Dolgan, Kompozicija Pregljevega pripovedništva. Založba Lipa, Koper 1983, 205 str.

Janko Kos, Roman. Literarni leksikon. Študije, dvajseti zvezek. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1983, 142 str.

Miran Hladnik, Trivialna literatura. Literarni leksikon. Študije, enaindvajseti zvezek. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1983, 127 str.

Jože Munda, Knjiga. Literarni leksikon. Študije, dvaindvajseti zvezek. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1983, 104 str.

Gregor Kocijan, Kratka pripovedna proza od Trdine do Kersnika. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1983, 316 str.

Viktor Smolej, Slovensko-slovaški slovar. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1983, 610 str.